

milo milunović

pejzaž

mladi španjolci

U posljednje vreme veoma značajno mesto u francuskim izdanjima pripada mladim španskim romansijerima. Neke od njih smo već upoznali zahvaljujući Morisu Edgaru Kuandrou (Maurice Edgar Coindreau) koji je počeo da ih otkriva francuskoj publici od pre dve ili tri godine. Još u početku nam je svojim prevodom divne „Igre rukom“ Juana Goytisola, omogućio da pročitamo jednu od najznačajnijih knjiga za ovo poslednjih nekoliko godina. S druge strane, ima i Španjolaca koji su u Francusku emigrirali sasvim mladi, te je za njih francuski jezik gotovo kao maternji i pišu direktno na njemu. Ukratkno, danas se pojavljuju ne naporedo nekoliko romana koji odaju istu rasu pisaca i istu generaciju.

Samo, plašim se da nam reč generacija ne nametne gotove ideje o literarnim tendencijama. To je reč veoma komotna i često podupire sasvim samovoljne klasifikacije. Ali, zaista, datumi rođenja načinili su od ovih mladih ljudi skupinu baciših ih u skoro istom dobu u dramu građanskog rata. Miguel Delibes je rođen 1920, José-Luis de Villalonga takodje, Rafael Sanchez Ferlosio 1927, Juan Goytisolo 1931, Arrabal 1932. Prema tome kad je rat izbio stariji su bili mladići, a najmladji tek izašli iz ranog detinjstva. Sve, njihove knjige svedoče u kojoj meri su bili obeleženi tom početnom krizom. Nisu ratovali, te im je uštedjeno iskuse koje je iz toga izvuku literaturu uspomena, književnost koja je, kako se zna, gotovo uvek ispod proseka. Uostalom, takvo iskuse bilo je daleko od onog što su iskusili kao strahovit dolazak života. U svakoj detinjskoj viziji sveta postoji jedan opšti trenutak. Za decu Španije bio je to trenutak sveta u kome se kolebala vera u čoveka. Bačeni izvan sela, daleko od kuća, često i od porodica, oni su postajali deca za koju su se ljudi, nazivani otac, učitelj, vodja, borili i umirali u puskaranjima, izmenjivali granate i bombe, pretvarali u masakr svoju težnju ka životnom smislu. Izvesne opsesije su odlučujuće pri orijentaciji svesti. Za mladu špansku generaciju rat je lice fatalnosti koja se grozno ruga ljudskim mogućnostima. U doba kada deca, pre nego što ih život nauči da postanu ljudi, sanjaju o čoveku, taj san je bio uništen nečoveštvom. Poglavlje detinjstva koje ima u savremenoj književnosti toliko važnost dobija ovde markantnu

i tragičnu epizodu: „Veliki Mon“ bio je u Španiji moralno ubijen. Raj dečje ljubavi pretrpeo je provalu i invaziju smrti.

Pišući ove redove, ja sam u srecu romana Juana Goytisola „Tuga u raju“. To je priča o grupi dečaka koji su, pobežavši iz raznih mesta, formirali malu družinu u jednom selu Katalonije gde su se našli skupa. U momentu dok se republikanci bore u potlačenju, a pre no što su se frankisti učvrstili, ta deca gospodare selom. Igraju se divljačkih igara, ugledajući se na život koji su upoznali. Jedan od njih učinio se sumnjiv ostalima, šef družine je dao da ga ubiju iz ukradenih pištolja. Ta priča o ubistvu sačinjava ceo roman, može biti i samu realnost generacija propalih na različite načine: starci izgubljeni u neaktuelnim sećanjima, čovek i žena za koje bi bilo doba života i ljubavi da nisu smrvljeni ratom, i najzad, i iznad svega, deca koja ne umeju da se igraju ni na jednu temu čovekova života već samo na temu smrti...

Deca su glavni junaci i knjige Miguela Delibesa „Put“. Samo ovde više nije u pitanju rat. Pravi me belešku o toj knjizi da bih bio što kompletniji, ali ona mi se ne sviđa mnogo, baš kao ni „Si, si, moj obožavani sine“, delo istog pisca koje smo upoznali prošle godine...

Sa romanom Arrabala „Bal babilonski“ (Baal Babylone) vraćamo se punim intenzitetom dramatičnog detinjstva obeleženog revolucijom. To je knjiga koju je na francuskom napisao jedan od najmladjih pisaca ove generacije. Arrabal, rođen u španskom Maroku 1932, došao u Pariz 1955. On priča o svom ocu anarhisti, žrtvi građanskog rata. Ima mnogo autobiografskog u ovom romanu o detetu kome je sećanje na oca jedna vrsta idealne vizije, vizije koju treba da brani od svega onog što mu se nameće vaspitanjem... Postoji cela tuga nesigurnog doba u toj dramatično detinjstvu... Delo je pisano u obliku zamišljenog monologa kojim se dete obraća majci jednom pseudopoezičnom prozom... Stiče tiče tragične oblasti španskog detinjstva, to je jedna od najkarakterističnijih među knjigama koje su dosad objavljene.

Sačuvao sam za završetak dve knjige za koje mi se čini da su bolje od ostalih. Najpre, „Vode Jarame“ od Rafaela Sanchez Ferlosia. Tu nije u pitanju rat. Samo jedan dan života na suncu. Dan leta, osenčen jedino pasa-

žom sudbine... Mali radosni svet onih koji su se za momenat otrgli od posla u radionici ili prodavnici. Roman je satkan od njihovog smeha i njihovih dijaloga na ivici vode. Brbljanje bez neke namere, bez nosivosti, reči neverovatno beznačajne... A zatim lepo provedena nedelja završice se za jednu od devojaka na mramoru mrtvačnice, kamo donose utopljenike, dok drugi jure prema Madridu u metežu, dok vlasnik kabarea gasi svetiljku i zatvara svoja vrata...

José-Luis de Villalonga je poznat kao romansijer naročito po knjizi „Bulevari se završavaju kraj mora“ (Les ramblas finissent à la mer), zatim poznat je kao dramski pisac i kao filmski glumac. Piše na francuskom. Njegov novi roman „Krvavi čovek“ (L'Homme de sang) svedoči ne samo o njegovom talentu već i o njegovom majstorstvu. Ali zar nema i dobro naučenog zanata u tom autoritetu tako sigurnom u sebe? Jedan profesionalan kvalitet velike klase ovladava možda odviše tehničkim savršenstvima romana.

Tu je ponovo prisutna opsesija građanskog rata. Glavni junak „Krvavi čovek“ bio je general republikanske vojske. Pobeo je u Rusiju kad su njegovi parizani bili pobeđeni. Posle dvadeset godina, u Parizu, želi da se udruži sa stariim drugovima pa da se vrate u Španiju za koju smatra da je žeravica, još uvek neugasena. Ali nekadašnji ratnici su gore no mrtvi, sterilni brbljivci. Trebalo je da obnovi i ljubav prema Soledadi, ali to je takodje varka. Sta će biti sa iluzijom o heroizmu? Da bi tu iluziju ojačao, uprkos svemu, Francisko se predaje smrti golih ruku.

Trebalo je da se jedan Villalonga prihvati režije pa da se na tom scenariju izgradi knjiga od života, obojena, čije su sve slike sjajno uklopljene. Oseća se dobro da je junakinja knjige sama Španija, ponosna, žestoka i očajnička, ona koja nipošto ne prasta. To treba da simbolizuje lice Soledade sa pričom o njenoj strasnoj osveti. Ali igra ljubavi i smrti je tu na rubu melodrame. Kada bih rekao da je to roman koji će imati uspeha ja bih od jednog ozačio i njegove kvalitete i njegove granice.

ANDRE RUSO

S francuskog prevela Jasna MELVINGER

biste

Grupa izletnika silazi niz široko kameno stepenište. Metal odjekuje.

Da li ko zna? Recite gde su u vrtu, zar ne, divnom gde sve već sredjeno je brižno. Kapija mira sa zlatnim slovom u oniksu u oblaku ruža u kaputu lišća u predji smedjih pšela o, negde svakako skrčeni su ovde u besprekornom rasporedu bilja da li ko zna, recite gde su u vrtu, zar ne, divnom!

Jedan mladić ključem udara u bronzu. Uho je prislonio i sluša. Metal odjekuje.

Ko sad to sedi umesto mene gore da me zameni, odobri il suzi da svede me na go lik u bronzi kuda nestade svet taj ogromni a pomiren unapred u meni dana još onog kada spremam let se slomi kuda nestade svet taj iz ogleđala što prazno sad predamnom stoji pomoću čega da se sastavim opet i potvrdim kao što se potvrđuje ljubav ovde gde za sve su razlozi isti a usta moja puna preklane pesme i truljenja plodnog. Ne osvrćite se vi čije približavanje stopu po stopu brojim jer ja sam već stigao dole gde koreni su rođeni novi ne osvrćite se vi između mene i vas most je zemlja dobra što stope nam čuva a to pod zidom gore raznobojni darovi su cveća i kosa moja pretvorena u bršljan.

Devojke spuštaju bukete cveća na mermernu ploču. Nad jednim velikim raskošnim cvetom kruži pčela. Metal odjekuje.

Otvorite tamicu usta mi muklih nekad još zaključanih tvrdo katancem rđe što grize mi kosti ovaj neglas a glas do sluha vam budnog bišom istinom da dopre ne tražite nikoga ovde jer bol se preseli začas u kičmu vremena se stvori a onaj što se su nama rodi ko pleće il korak naučeni davno ne oseća se nikad ne tražite me više ovde preseljen već sam u vadih nastanjen oko vaših briga o, kako teško pritišću me zemlja od koje ne razlikuju nam se lica ni u tami ta zemlja hleb i pre i posle meni ta zemlja na ledjima mi krškim ta zemlja — al nikad još na ledja.

Gle, ko da su žiti njih trojica sami na mermernom stolu njih trojica: ručak koji ne prestaje

U očima izletnika igle sunca. Na reci neko zove. Ptica. Metal odjekuje.

Usred ove noći u kojoj se ne vide ni stid ni poraz ni radovanje vreme nema svoj put al kako da se vrati kolona nas koja silazi u mirne stranice knjiga sa čijih lica ne čuju se ekspozicije ni opipavanje vertikalno penjućih puteva ni osmišljavanje svetova rumenilom krvi koja više nije s nama kako da se spasemo pretvaranja u reči pune vazduha i bronzu mrku i da postanemo neko od vas nedužnih izletnika sa punim novčanikom srca nepotrošenih poljubaca neko od vas zauzetih raspredanjem sunčane tkanine na jutro, božur i pticu kako da uništimo namenjeni kamen godina od kojih sazdan je poslednji sprat nas. Da li se može. Hvala na cveću. Cak ni vi nadograđeni čak ni vi rođeni iz na'e diktirane smrti. Da se upamti. Ne. Da se zaboravi? I tvoj i moj silazak i njegov ubijeni let da se ne ponovi. U ovo jutro da se ne zaboravi. O, žedj je! Donosite mi vode. Gorim. To besno pseto leta umire plodom kraj moga imena gore.

Na devojka ponovo cvetaju usne. Nedelja je. Metal odjekuje.

Pavle POPOVIĆ